

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské prezenční studium

2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Vojtíšková

Volný čas a formování mladé generace

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Vladimír Dubský, CSc.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Full-Time Studies

2009 – 2012

BACHELOR THESIS

Petra Vojtíšková

Free time activities and development of the young

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Vladimír Dubský, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Lomnici nad Popelkou dne 3. 6. 2012

Petra Vojtíšková

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat PhDr. Vladimíru Dubskému, CSc. za odborné vedení, pomoc, vstřícnost, lidskost a podnětné rady poskytované při konzultacích během zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá popisem a analýzou vztahu volný čas a formování mladé generace. Teoretická část se zabývá dedukcí dokumentů, analýzou dat a statistických údajů. Praktická část je postavena na zjištěných údajích prostřednictvím dotazníku. Cílem této práce je zmapovat, jak trávení volného času ovlivňuje život hlavně současné mládeže a jaké aktivity a formy volného času upřednostňují.

Klíčové pojmy

Média, mládež, socializace, volnočasové aktivity, volný čas, životní styl.

Annotation

The diploma thesis deals with the topic of free time activities. It provides description and analysis of the relationship between free time activities and development of young people. The theory part focuses on inference of documents and examining the secondary data and statistics. The practical part is based on outputs of a survey questionnaire. The aim of the thesis is to examine and chart how the way of spending leisure time influences the life of the youths and what activities they prefer doing.

Key words

Media, young people, socialization, leisure activities, leisure, life style.

OBSAH

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	
1. CHARAKTERISTIKA VOLNÉHO ČASU.....	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU.....	10
1.1.1 Historie pojmu.....	11
1.1.2 Charakteristika pojmu.....	11
1.2 VÝVOJ VOLNÉHO ČASU.....	14
1.2.1 Vývoj volného času pod tlakem masových médií.....	16
1.3 FORMY AKTIVIT VOLNÉHO ČASU	17
1.3.1 Aktivní využívání volného času.....	17
1.3.2 Pasivní využívání volného času.....	18
1.4 DÉLKA, NÁPLŇ A FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS.....	18
2. CHARAKTERISTIKA MLÁDEŽE.....	20
2.1 VYMEZENÍ ETAPY MLÁDÍ.....	20
2.2 ČESKÁ MLADÁ GENERACE V DATECH	21
2.3 SOCIOLOGICKÉ POJETÍ MLÁDEŽE	23
2.4 HISTORIE MLÁDEŽE	25
2.4.1 Vývoj po II. světové válce	26
2.4.2 70. a 80. léta 20. století	26
2.4.3 90. léta 20. století	26
2.4.4 Mládež dnes.....	27
3. VLIV VOLNÉHO ČASU NA MLÁDEŽ	29
3.1 VLIV RODINY, VRSTEVNÍKŮ A SPOLEČNOSTI.....	29
3.1.1 Rodina	29
3.1.2 Vrstevníci.....	30
3.1.3 Společnost.....	31
3.1.4 Média.....	31
PRAKTICKÁ ČÁST	
4. CÍL PRŮZKUMU	35
4.1 VÝZKUMNÉ HYPOTÉZY, POUŽITÉ METODY A HARMONOGRAM POSTUPU	35
4.1.1 Výzkumné hypotézy.....	35
4.1.2 Použité metody	36
4.1.3 Harmonogram postupu.....	36
4.2 ANALÝZA DAT.....	36
4.2.1 Formy volnočasových aktivit.....	36
4.2.2 Organizované kroužky.....	37
4.2.3 Vliv vzdělání rodičů na kvalitu volného času.....	37
4.2.4 Množství volného času mládeže pro každého jedince	38
4.2.5 S kým a jak mládež tráví svůj volný čas	39
4.2.6 Využívání volného času k aktivitám.....	40
4.2.7 Mládež a organizovaná činnost.....	41
4.2.8 Mládež a neorganizovaný volný čas.....	44

4.2.9 <i>Mládež a elektronická média</i>	47
4.3 DÍLČÍ ZÁVĚRY	52
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	55
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	57

ÚVOD

Předkládaná bakalářská práce se zabývá popisem a analýzou volného času a formování mladé generace. Čtenáři by měla poskytnout přehled o trávení volného času mládeže a zjistit, jak využívání tohoto času ovlivňuje jejich život.

Autorka již během středoškolského studia pracovala jako instruktorka v Domě dětí a mládeže v Lomnici nad Popelkou, působila jako asistentka trenéra a organizátorka lomnických mažoretek Popelka, aktivně se zapojila do práce skautského oddílu a žákovského fotbalového oddílu ve stejném městě. Inspirací pro výběr tématu byly také přednášky a semináře navštěvované v průběhu studia.

Její vztah k otázce volného času mládeže tedy vychází z praktické účasti na tomto procesu, ve kterém se setkala s celou řadou námětů a problémů.

Ujasněním zkoumané oblasti bylo dospěno ke stanovení konkrétního cíle a úkolů této práce. Samotnému výzkumu předcházela důkladná rozbor literatury a materiálů zabývajících se zkoumanou tematikou, jenž byl nezbytným podkladem.

Při výzkumu byla použita metoda analýzy písemných dokumentů, které nevznikly za účelem našeho výzkumu, analýzou dat a metoda dotazování, prostřednictvím dotazníku, na vybraném vzorku mládeže středních škol a pracujících. Dotazování probíhalo v menších městech s počtem obyvatel do 10 000.

Cílem práce bylo zjistit, zda má mládež v současné době dostatek času pro naplňování svých cílů a přání a především, zda dnešní mládež tráví svůj čas aktivně při sportování, účasti v kroužcích či pobytem v přírodě nebo spíše pasivně u počítače a televize.

TEORETICKÁ ČÁST

1. CHARAKTERISTIKA VOLNÉHO ČASU

Volný čas každého jedince a jeho naplnění hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a jeho uplatnění ve společnosti. Je to čas, který člověku zbývá po splnění všech povinností. Optimálním stavem je uvést do rovnováhy systém povinností a sféru volného času.

1.1 Vymezení pojmu

Poznávání, zkoumání a chápání času prošlo v historii lidstva podstatnými proměnami: od pravidelně se opakujících jevů (dne a noci, ročních období) přes proměnlivost různých životních fází života až k pojetí času jako jevu subjektivně prožívaného i objektivně měřitelného.

Čas je základní dimenzí, velkou jistotou a šancí lidského života. V jeho průběhu se člověk setkává s příznivými i negativními podmínkami a vlivy, které jeho prožívání někdy podporují a stimulují, jindy však brzdí nebo znemožňují. Všechny zřetele jsou pro něj výzvou, se kterou se musí trvale vyrovnávat. Časové úseky jeho života potřebuje a předpokládá, člověk usilující o to, aby čas svého života zhodnocovat co nejlépe.¹

Volný čas, je součástí lidského života - mimo čas pracovní (u dětí a mládeže - návštěva školy, u dospělých - pracovní proces), vázaný (zahrnující biofyziologické potřeby člověka - spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, domácnosti a další nutné mimopracovní povinnosti.

U dětí a mládeže jsou tyto povinnosti omezeny na přípravu do školy a pomáhání rodičům s domácími pracemi.

¹ HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ, 2008

Volný čas je doba, která zbývá člověku po splnění těchto potřeb a povinností pro činnosti sebeurčující a sebeutvářející.

1.1.1 Historie pojmu

Pojem volný čas není pojmem novým. První zmínky jsou o něm známy již z antické společnosti, i když tam toto sousloví neznali. Řekové používali pro označení „prázdné chvíle“ latinské podstatné jméno „scholé“. Filosof Aristoteles chápal „prázdné chvíle“ jako čas na rozumování, setkávání se s přáteli, čtení veršů a posloucháním hudby. Ve středověku byl volný čas vnímán především jako čas k rozjímání a modlitbám. Až mnohem později se tento pojem stal protikladem pracovní doby.

Pojem volný čas, tak jak je znám dnes, vznikl až v období industrializace, kdy byla zavedena osmihodinová pracovní doba.

1.1.2 Charakteristika pojmu

Obecně je volný čas definován jako „čas, v němž člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků plynoucích ze společenské dělby práce, nebo z nutnosti zachování biofyzilogického či rodinného systému.“²

Jiná definice charakterizuje volný čas, jako „činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváními, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).“³

Volný čas jedinců a v úhrnu volný čas společnosti představuje duchovní bohatství společnosti a její významnou systémovou charakteristiku. „Volný čas ve svém rozsahu a obsahu je systémově provázán s daným typem společnosti,

² LINHART, J. - PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5, str. 156

³ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 13

kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. Ve sféře volného času se jednak rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb, a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.“⁴

V německé literatuře (Resttheorie) se volný čas vymezuje jako „čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností - to je tzv. zbytková, reziduální teorie volného času. Přesnější a úplnější je však jeho charakteristika jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Jako hlavní funkce se uvádějí: odpočinek (regenerace pracovních sil), zábava (regenerace duševní síly), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).“⁵

„**Roger Sue**, francouzský sociolog volného času, jako funkce uvádí:

- Psychosociologickou (uvolnění, zábavu, rozvoj),
- sociální (socializaci, symbolickou příslušnost k některé sociální skupině),
- terapeutickou (zahrnuje hledisko zdravotní, prevence chorob a zdravého životního stylu),
- ekonomickou (pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti, výdaje účastníků vynakládané na aktivity volného času).“⁶

České oficiální dokumenty za funkci volného času pokládají relaxaci, regeneraci, kompenzaci, sociální prevenci a výchovu.

⁴ SAK, P. - SAKOVÁ, K., *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 59

⁵ HOFBAUER. Břetislav, *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 13

⁶ HOFBAUER. Břetislav, *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 14

Na problematiku volného času je možné se dívat z různých pohledů:

1. **Ekonomické hledisko** - je důležité, kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se alespoň část nákladů vrátí. Průmysl volného času je v tržních ekonomikách samostatným a většinou dobře prosperujícím odvětvím. Krácení prostředků investovaných do této oblasti je neprozíravé, náklady se v budoucnu bohatě vrátí,
2. **hledisko sociologické a sociálně psychologické** - je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k rozvoji a utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat. Významná je i určitá možnost kompenzace vlivu některých problémových rodin a úrovně sociální péče ve volném čase. Je jasné, že rodiče slouží svým dětem jako vzory, buď pozitivní, či negativní,
3. **politické hledisko** - zde je důležité, jak stát zasahuje svými orgány do volného času mládeže i celého obyvatelstva. Jaká bude školská politika. Stát by měl především zakládat a ovlivňovat zařízení pro volný čas dětí a mládeže, vytvářet podmínky pro uspokojování spontánních aktivit dětí a mládeže, pomáhat spoluvytvářet hladkých postojů dospělých členů společnosti k dětským aktivitám ve volném čase a věnovat se přípravě profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost,
4. **zdravotně hygienické hledisko** - sleduje jak lze podporovat tělesný i duševní vývoj dětí a mládeže při využívání volného času. Zdravotníky zajímá uspořádání režimu dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygiena prostředí i sociálních vztahů, hygiena duševního života,
5. **pedagogické a psychologické hledisko** - obě berou v úvahu věkové i individuální zvláštnosti a jejich respektování ve volném čase. Zároveň je třeba uvážit, zda, do jaké míry a jakým

způsobem činnosti ve volném čase přispívají k rozvoji vědomostí, dovedností a návyků i k uspokojování biologických i psychologických potřeb člověka.

Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Jedna z mnoha definic vymezuje životní styl jako souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. Zahrnuje hodnotovou orientaci člověka, projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek.

Na utváření životního stylu, tedy i způsobu hospodaření s volným časem, se velmi významně podílí rodina.

Velmi důležitým cílem výchovy je naučit člověka rozumně využívat volný čas, formovat jeho zájmy, podporovat jeho hluboký a celoživotní zájem.

1.2 Vývoj volného času

Volný čas jako masový jev vznikl v období průmyslových revolucí, a to v důsledku jak sociálního, tak technického pokroku.

Ve středověku podle etnografických zjištění nemůžeme o volném čase vůbec mluvit. Lidé pracovali 14 - 16 hodin, vzhůru byli okolo 18 - 20 hodin, což znamená, že v době největšího zatížení spali pouze 4 - 6 hodin. Z této doby víme jen opravdu málo, o čase práce a odpočinku dospělých, tehdejší děti měly své hry, ale povinnosti a práce musely být na prvním místě.

„O situaci v naší zemi vypovídá dobová charakteristika dne dítěte obsažená v deníku známého rožmitálského kantora J. J. Ryby, který v roce 1790 musel obhajovat čas i pro samotnou školní docházku a volný čas dětí nemohl brát v úvahu: „Domácí práce nemohou vadit školní docházce, neboť dopřejeme-li dětem 7 - 8 hodin spánku, 2 na jídlo a také 10 k práci, zbývají na školu ještě 4 hodiny.“⁷

⁷ HOFBAUER. Břetislav, *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 26

V první polovině 19. století průměrná denní pracovní doba ještě činila 12 - 14 hodin. To se změnilo v důsledku zavádění nových technologií do výroby. Kvůli sociálním bojům klesá délka pracovní doby, kolem roku 1900, zhruba na šedesátihodinový pracovní týden a kolem roku 1930 na počátku 30. let 20. století na 40 - 48 hodin týdně.

Tím se podstatně změnila skladba dne člověka okolo 40%. Počet hodin práce se snížil skoro o čtvrtinu a vzrůstá podíl volného času více než třikrát.

I pro děti a mládež dochází k velkým změnám. Děti jsou osvobozené od námezdní práce v průmyslu, zemědělství, řemeslech a službách. Prodlužuje a zkvalitňuje se školní docházka a profesní příprava až do doby dospělosti.

Dalším významným fenoménem pro rozvoj volného času bylo stěhování obyvatelstva do měst. Počátkem 19. století v městech žila pouze 3% světové populace, v roce 1950 skoro 30% a na konci 20. století to už bylo bezmála 50%. V České republice žilo na konci 20. století ve městech zhruba 65% obyvatelstva.

Tab. 1: Dosavadní a předpokládaný vývoj času života

Celkový čas života	Dříve (kolem r. 1800)	Včera (80. léta 20. st.)	Dnes (90. léta 20. st.)	Zítřka (kolem r. 2010)	Poměr mezi roky 1800 a 2010
roků	50,2	69,6	76,5	78,8	1,57
= dní	16 333	25417	28917	28750	1,57
= hodin	440 000	610 000	670 000	690 000	1,57
= %	100%	100%	100%	100%	-
z toho čas v hodinách					
Biologické potřeby	188 000 = 41%	255 000 = 42%	270 000 = 40%	290 000 = 42%	1,61 1,02
Práce, povolání	150 000 = 34%	75 000 = 12%	60 000 = 9%	40 000 = 6%	0,27 0,18
Čas k dispozici	110 000 = 25%	280 000 = 46%	340 000 = 51%	360 000 = 52%	3,27 2,08

Zdroj: HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 27

Volný čas značně ovlivnily dva významné mezníky. Po pádu totalitních režimů ve střední a východní Evropě se volný čas mládeže hodně proměnil. Zintenzivnil se evropský integrační proces. Po uvolnění jednotné státní ideologie se zvýraznila zájmovost svého obsahu. Mládež najednou mohla cestovat, seznamovat se s moderními technologiemi, které ji do té doby byly zapovězeny. Dochází ke změnám institucionálním zabezpečení volného času mládeže, kultura a sport se zkomercionalizovaly.

A zároveň přichází informační revoluce s nástupem nejnovejších technologií.

1.2.1 Vývoj volného času pod tlakem masových médií

Pro děti a mládeže představují média stále významnější součást volného času.

„V životě současného člověka neustále roste význam mezilidské komunikace jako formy sociálního styku spočívající v předávání informací. Komunikace může být bezprostřední, tváří v tvář, ovšem stále častěji je tento způsob předávání informací zprostředkován médii.“⁸

Jestliže na počátku 20. století dominovala média tištěná (knihy, časopisy), v jeho polovině se do popředí dostávají média zaměřená na akustické a obrazové zpracování informací (rozhlas, film a televize). Na přelomu 20. a 21. století se do popředí dostávají, a to především u mladé generace, média spjatá s rozvojem elektronických technologií (počítače, internet, mobilní telefony).

Také v minulém století bývala televize těžištěm volného času, tak dnes je to internet.

„Jak uvádí J. J. Arnet v knize *Encyklopedia of Children, Adolescents, and the Media* (2008), tak v současné době s velmi vzrůstající tendencí proniká do života dětí a mládeže jako denní rutina fenomén internetu, a s ním taktéž

⁸ ŠÍŠKOVÁ, Kateřina. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média*. Internet, <http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012

World Wide Web stránky.“⁹ Adolescenti věnují hodně času vyhledáváním a stahováním nejen hudby a filmů, komunikací s přáteli na sociálních sítích (Facebook, Twitter, Skype) nebo stránkách určených pro komunikaci tzv. chatů (Xchat nebo Lidé), nakupováním oblečení a dalšího zboží přes internet. Vyhledávají dokumenty, které potřebují do školy a jiné zajímavé informace, které jim ušetří čas strávený v knihovně. Internet jim následně ohraničuje život i jejich vlastní identitu.

1.3 Formy aktivit volného času

„Za volný čas je považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů, nálad a pocitů, volí svou činnost. V žádném dalším životním období není schopen se zajímat o tak široké spektrum aktivit jako v dětství a dospívání.“¹⁰ Mládež v podstatě volí dvě formy volnočasových aktivit na základě svých zájmů, pocitů a nálad. A to aktivní využívání volného času a odpočinku nebo pasivní trávení volného času a odpočinku.

1.3.1 Aktivní využívání volného času

Kvalitní využívání volného času, kdy mají děti a mládež pestrou nabídku využití volného času, pomáhá k rozvoji jejich osobnosti.

Aktivní trávení volného času a aktivní odpočinek musí splňovat tyto funkce:

1. Aktivní přístup dětí a mládeže k provádění této činnosti,
2. kompenzace duševního napětí,
3. posilování zdraví a zdravého způsobu života,
4. posilování socializačního efektu,
5. posilování zodpovědnosti.

⁹ ŠIŠKOVÁ, Kateřina. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média*. Internet, <http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012

¹⁰ *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy - odbor pro mládež, 2002, str. 6

U dětí a mládeže rozlišujeme při aktivním využití volného času dvě základní formy aktivit. Fyzickou aktivitu realizovanou organizovanou tělovýchovnou a sportovní činností, neorganizovanou tělovýchovnou činností a sportem, účastnění na práci ve výtvarných, přírodovědeckých, technických, hudebních kroužcích apod.

1.3.2 Pasivní využívání volného času

Volnočasové aktivity, které mládež uspokojuje bez vlastních aktivních činností a vlastního přičinění. Do této skupiny je zařazována část mladé generace, pro kterou je sport a ostatní aktivní formy využívání volného času příliš namáhavý. Jsou to tzv. chroničtí sledovači televize, filmů a počítačových her. Trávení několika hodin denně sledováním televize nebo hraní počítačových her má nežádoucí účinky na zdraví jedinců. Je poškozován zrak, oběhový systém a jiné orgány. Nejen mládež, která ubíjí nudu a čas v restauračních zařízeních nebo bloudí po ulicích, ale také jedinci, které ovlivnili hrdinové akčních filmů, mohou sklouznout k násilnému chování, vzrůstu agresivity nejen v běžném životě.

1.4 Délka, náplň a faktory ovlivňující volný čas

Délka volného času by měla být úměrná povinnostem mládeže. Mělo by především docházet k odpočinku, zábavě a regeneraci sil. Náplň volného času si každý jedinec volí ze širokého spektra nabízených možností aktivních nebo pasivních forem využívání volného času.

Veškerý čas můžeme rozdělit na tři části:

- „Produkční čas - doba věnovaná studiu, práci, která je potřebná k zajištění nezbytných životních potřeb. Pro děti a mládež to je doba, kterou tráví ve škole (doba vyučování), doba přípravy na vyučování a studium,

- reprodukční čas - doba potřebná k regeneraci a reprodukci sil (spánek, odpočinek, jídlo) a hygieně,
- volný čas - doba, s níž lze libovolně naložit.¹¹

Na ovlivnění způsobu trávení volného času působí různé faktory:

1. **„Pohlaví** - ženy tráví volný čas jinak než muži,
2. **věk** - mládež tráví volný čas jinak než dospělí,
3. **zdravotní stav**,
4. **bydliště** - město vs. vesnice,
5. **materiální zabezpečení jedince**,
6. **roční období**,
7. **školní den vs. volný den**,
8. **hodnotová orientace mládeže**,
9. **rodina, úroveň kultury člověka a společnosti.**¹²

¹¹ VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194- 187-5

¹² VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194- 187-5, str. 28

2. CHARAKTERISTIKA MLÁDEŽE

Mládež je chápána jako skupina, která již neplní role dítěte, ale také ne role dospělých. Každý autor uvádí jiné věkové rozpětí této sociální skupiny. Zahrnuje lidi přibližně od 15 do 25 let (někteří autoři uvádí až 30 let). V tomto věku si osvojují společenské normy a hodnoty. Jedinci se snaží o ekonomickou soběstačnost - získání odborné kvalifikace a profesní přípravy, osvojení si sociálních rolí řádného občana a o proniknutí do partnerského a rodičovského života.

2.1 Vymezení etapy mládí

Vymezení mládí jakožto „období představující učení se rolím „mladého“, předjímáním volí dospělých, ale také, jako nutnou podmínku i zapomínání, odnaučování se volí dítěte, tzv. opouštění dětství.“¹³ Adolescenti se považují za rovnocenné partnery dospělých a osvobozují se od své výchozí rodiny. Je to přechodné období mezi dětstvím a dospělostí. Etapa, kdy se mladí bolestivě a namáhavě snaží rozvíjet vlastní osobnost a identitu.

V mládí tedy převažuje proces individualizace, kdy mládež jen nepřebírá model vytvořený dospělými, ale snaží se vytvářet modely vlastní.

„Mládí je taky obdobím nadějí, hledáním partnerských vztahů, přátelství a lásek.“¹⁴

Než vůbec přejdeme k sociologickému vymezení pojmu mládež, musíme upozornit na problém, který s tím souvisí. To je určení spodní hranice věku mládeže.

„V sociologii je většinou vymezována 14 - 15 rokem. V rámci tohoto věkového určení je to doba, kdy končí povinná školní docházka a mladý člověk

¹³ HAVLÍK, R. - NOVOTNÁ, M. - PROKOP, J. *Vybrané kapitoly ze sociologie výchovy a vzdělávání*. Praha : Univerzita Karlova, 1993, str. 31

se začíná připravovat na vstup do pracovního poměru.¹⁵ Začíná se postupně osamostatňovat z vlivu rodiny, i když ve většině případů na ní zůstává ekonomicky závislý.

Za horní hranici se uvádí 30 let, kdy jsou završeny dílčí procesy sociálního zrání u všech skupin mládeže. V průběhu posledních desetiletí dochází v důsledku měnících se životních podmínek k adolescenci biologického zrání. Naopak se prodloužila profesní příprava mládeže a posunul se věk, v němž si mladí lidé osvojují společenské role a získávají plnohodnotný sociální status. V průběhu této etapy dochází k řadě změn, především biologických a psychických.

Někteří autoři, dle vývojové psychologie, snižují tuto hranici na 11 - 12 let. „Jde o fázi puberty, kdy jedinec přestává být dítětem, ale ještě není společností vnímán jako dospělý. Jde o období dospívání a hledání vlastní identity v konfliktu s nejistotou ohledně své role mezi lidmi.“¹⁶

Jiná hovoří, že „mladí lidé ve věku od 15 do 25 (případně 26) let se podle běžného chápání a dokumentů mezinárodních organizací pokládají za mládež.“¹⁷

Erikson (2002) dále vymezuje období adolescence v negativním smyslu jako obdobím nikoho, které se rozprostírá mezi dětstvím a zralostí.

2.2 Česká mladá generace v datech

V České republice žilo dle dat Českého statistického úřadu k 31. prosinci 2010 celkově 10 532 770 obyvatel z toho 5 168 799 mužů a 5 363 971 žen. Mladá generace je v ročence zmíněna ve třech skupinách. Mládeže ve věku 15 - 19 let bylo celkově 582 650 (muži - 298 949

¹⁵ ŠIŠKOVÁ, Kateřina. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média*. Internet, <http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012, str. 13

¹⁶ ERIKSON, E. H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha : Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X, str. 72

¹⁷ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 22

a ženy - 283 701), 20 - 24 let bylo 692 009 (muži - 355 493 a ženy - 336 516), 25 - 29 let celkově 746 496 (muži 386 426 a ženy 360 070).

Novější data k 30. září 2011 o celkovém počtu obyvatel narostla na 10 548 527 obyvatel.¹⁸

**Tab. 2: Statistika mládeže (mladé generace) dle věku (15 - 29) v ČR
v letech 2002, 2003, 2005, 2006, 2007, 2008**

Věk	2002	2003	2005	2006	2007	2008
15	129 557	131 692	130 109	128 884	122 027	121 586
16	131 850	129 722	127 884	130 196	129 287	122 366
17	134 314	132 051	132 187	128 193	130 881	130 021
18	134 632	134 799	130 280	132 655	129 286	131 758
19	134 929	135 777	133 059	131 319	134 946	131 517
20	139 897	136 128	136 563	134 477	134 600	137 746
21	141 719	140 951	137 484	138 141	137 884	137 932
22	150 915	142 480	137 825	139 003	141 548	141 212
23	167 745	151 840	142 508	139 416	142 563	144 763
24	173 478	168 660	144 153	143 916	143 139	145 848
25	176 695	174 362	153 583	145 411	147 306	146 261
26	181 601	177 456	170 441	154 801	148 438	150 986
27	185 485	182 318	176 109	171 669	157 885	150 272
28	187 392	186 076	179 204	177 285	174 492	160 378
29	175 324	187 995	183 983	180 306	180 031	176 716
Total	2 345 533	2 312 316	2 215 372	2 175 672	2 154 313	2 129 362

Zdroj: Český statistický úřad: Statistická ročenka ČR, 2002 - 2008

¹⁸ <http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/kapitola/0001-11-2010-0400>

2.3 Sociologické pojetí mládeže

„Mládež můžeme tedy vymežit jako sociální soubor jedinců, kteří zastávají podobné nebo téměř shodné sociální pozice, typické v obecné rovině přiřazením sociálních rolí, které předepisují jejich hlavní náplň - přípravu na první trvalé povolání, přitom sociální hodnota těchto sociálních pozic je dána historickou situací sociálního celku, v němž tyto kategorie žijí, příslušností k sociální vrstvě a charakterem vzdělání.“¹⁹

Mládež není homogenní skupina. Je vnitřně diferenciovaná a můžeme ji rozlišovat podle těchto hledisek:

- **Teritoriální** (vesnická a městská),
- **biosolních** (podle pohlaví),
- **věku** (15-17 let, 18-20 let, 21-25 let),
- **demografická** (jedináčci, sourozenci z početných rodin),
- **sociálně-ekonomických hledisek** (podle zaměstnání rodičů, mládež ekonomicky aktivní nebo studenti),
- **sociálně-kulturních hledisek** (podle příslušnosti k různým náboženským či politickým směrům).

Ve společnostech našeho typu má mládež významnou roli, protože představuje dynamizující skupinu, která vnáší do společnosti napětí, inovace, vývojovou diskontuitu. Nemusí ale vždy hrát progresivní roli (např. fašistická mládež).

Dá se tedy říci, že „mládež není ani psychologicky, ani sociologicky všeobecným jednotlivým, pevným a stabilním sociálním jevem, je bohatě diferencována s neméně diferencovanými specifickými potřebami, hodnotovým systémem, postoji, zájmy, názory a (sub)kulturou.“²⁰

¹⁹ ŠIŠKOVÁ, Kateřina. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média*. Internet, <http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012, str. 17

²⁰ LINHART, J. - PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5, str. 229

Zkoumáním mladé generace se zabývá sociologie mládeže. „Sociologie mládeže je sociologická disciplína, která zkoumá mládež jako sociální kategorii, její vztah ke kategorii dospělých a k celé společnosti, dále k různým společenským institucím, její vnitřní složení, specifickou kulturu a životní způsob.“²¹

Někteří sociologové zdůrazňují generační rozdíl mezi mladými a staršími. Poukazují na to, že mladí lidé jsou pružnější a nejsou tak závislí na existujícím systému. Tím se u mladých lidí vytváří generačně odlišný životní styl, který může být dokonce ve vztahu ke stylu života dospělých konfliktní.

Ve vymezení pojmu mládež existuje v oblasti teorie mnoho protikladných názorů. Zejména pokud jde o otázku, co vlastně mládež je a jaká je. Nejednotné jsou teorie i ve vymezení dolní hranice věku, ale i v chápání pojmu sociální zralost.

Někteří autoři (Parksons) mluví o specifické kultuře mládeže, v pozdějších letech převažuje pojetí určité subkultury mládeže.

Čihovský (2002) vymezuje subkulturu jako „soubor specifických norem, hodnot, vzorů chování a životní styl charakterizující určitou sociální skupinu v rámci dominantní (hlavní) kultury.“²² Tento pojem můžeme ještě v rámci sociologie upřesnit tak, že „vrstevnické skupiny se svoji subkulturou zmírňují napětí a usnadňují přechod mladých do světa dospělých, neboť v mládežnických skupinách především formují nové způsoby začlenění do společnosti.“²³

Od konce 70. let 20. století se začalo ustupovat od zkoumání subkultur mládeže a výzkumy se začínají zabývat reálnými problémy mládeže a to především zkoumáním volného času či sociálními deviacemi. „Důraz je kladen na diferenciaci sociálních zkušeností mládeže různých společenských

²¹ PETRUSEK, M. *Sociologie*. 2. vyd. Praha : SPN, 1994. ISBN 80-04-26588-X, str. 21

²² ČIHOVSKÝ, Jaroslav. *Úvod do sociologie*. Olomouc : Univerzita Palackého. 2002, str. 33

²³ HAVLÍK, R. - KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7, str. 61

skupin, vrstev a tříd, které se nacházejí v odlišné ekonomické situaci a mají rozdílný přístup ke vzdělání.“²⁴

Na základě těchto celkových teoretických hledisek tedy můžeme říci, že za mladého člověka můžeme považovat takového, jehož „základní sociální funkcí je příprava ke statusu dospělého člena společnosti. A tato příprava představuje proces zahrnující mimo jiné i konec biologického dozrávání, dosažení psychologické zralosti a stálosti a konečně získání určitého množství sociálních zkušeností, které jsou vlastní dospělému člověku.“²⁵

2.4 Historie mládeže

Z historického hlediska je jasné, že vývoj mládeže od průmyslové revoluce do současnosti kopíruje vývoj volného času, který byl popsán v kapitole 1. Délka a kvalita volného času měla rozhodující vliv na vývoj mládeže. Další významné faktory, které ovlivňovaly vývoj mládeže od 19. století, byly různé spolky (vzdělávací, hudební, divadelní, tělovýchovné). Nejprve to byla zařízení pouze pro dospělé a až později začala působit zařízení zaměřená na děti a mládež a vytvářela pro ně nový, specifický výchovný prostor. Byly to např. Kluby a sportovní zařízení na školách (nejprve v Anglii), dětské zahrady polského lékaře H. Jordana pro pobyt na vzduchu a pro pohybové aktivity, na přelomu 19. a 20. století letní kolonie ve Francii, Německo nebo Rusku, klubovny a tábory dětských sdružení (YMCA, YWCA)²⁶, loutkové scény a knihovny.

Ekonomický a politický vývoj umožnil budování zařízení volného času pro mládež především v západoevropských zemích. Vývoj ve střední a východní Evropě byl opožděn. Ve východní Evropě, především sovětském

¹³ VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5, str. 16

²⁶ **YMCA** - Křesťanské sdružení mladých lidí zaměřené na harmonický rozvoj těla, ducha a duše (www.ymca.cz)

YWCA - Křesťanské sdružení mladých žen, jejichž posláním je harmonicky rozvíjet osobnost jedinců po celém světě (www.ywca.cz)

svazu bylo organizování volného času mládeže spjata s komunistickou ideologií a monopolní organizací dětí a mládeže, ke kterým neexistovala žádná alternativa.

2.4.1 Vývoj po II. světové válce

Po II. světové válce se mládež v západní Evropě mohla rozvíjet zcela svobodně. Státní orgány plně podporovaly všestranný rozvoj mládeže.

Zde je vidět, jak politika a politická propaganda ovlivňovaly mládež na obou stranách rozděleného bloku. Na jedné straně volnost a velká rozmanitost možností mladých lidí a na straně druhé sešněrovanost, uniformita a jednotná organizace.

2.4.2 70. a 80. léta 20. století

V 70. a 80. letech jsou charakteristická v západních zemích růst životních problémů mladé generace (krize rodiny, nezaměstnanost, užívání drog, AIDS, rasová nesnášenlivost). Vznikala alternativní hnutí mladých lidí a rozšiřovalo se jejich spektrum a zviditelňovaly se sociálně neadaptované a okrajové skupiny mládeže. Stejně problémy, i když se zpožděním projevíly u naší mládeže. Nebyly zatím tak silné, případně nebyly jako naléhavé pociťovány.

2.4.3 90. léta 20. století

Devadesátá léta zcela změnila mládež. Pádem komunismu dochází k odstranění jednotné státní ideologie, která zasahovala do života mládeže.

„Celá společnost se nachází v jakémsi obrovském víru změn, je svou podstatou turbulentní.“²⁷ Je symbolizována globalizací, informatizací, evropskou integrací, a to nejen v oblasti technologické, ekonomické a ekologické, ale také kulturní a spirituální. Právě tato generace mládeže více než jiné předchozí generace prochází křížovatkami. Volí mezi drogami a normálním životem, volí způsob využití nových informačních technologií, případně odchází do virtuálního kyberprostoru, rozhoduje se mezi hédonismem a rodičovstvím, mezi autentickým a konzumním životem masové společnosti.

„Především však za všechny předchozí generace před ní stojí možnost nově se utvářející evropanství obohatit o hodnoty jedinečně české a rozvíjet je v širších možnostech evropské kultury a společnosti. To je křížovka, před kterou současná generace mládeže stojí.“²⁸

2.4.4 Mládež dnes

Podle Saka (2004) dnes dochází k velké diferencovanosti mládeže. A tato diferencovanost bude pokračovat i v dalších fázích života. Základním diferenciačním faktorem je schopnost odolávat dekulivačním tlakům společností, působícím především prostřednictvím médií. Vedle prohlubující se diferenciace současné generace mládeže můžeme očekávat rozšiřování generačních rysů jako je růst formální vzdělanosti (téměř 40% současné mládeže získává terciální vzdělání), rozšiřování životního pole, zvláště o evropskou dimenzi (kolem 15% mládeže již studovalo v zahraničí).

Charakteristické pro tuto generaci a civilizačně nové však bude transformace života v jednotlivých životních fázích a v celé životní dráze prostřednictvím digitalizace životního stylu a životního pole a život v kyberprostoru. Lze očekávat takové změny jako je náhrada poznávání za sběr informací a proměny osobnosti vyplývající z prolnutí člověka a digitálních

²⁷ SAK, P. - SAKOVÁ, K. *Mládež na křížovce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 7

²⁸ SAK, P. - SAKOVÁ, K. *Mládež na křížovce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 8

technologií. Za nové kompetence počítačové gramotnosti pravděpodobně člověk zaplatí oslabením hlubinných vrstev osobnosti jako je imaginace, kreativita, intuice a spiritualita. Také sociální kompetence se promění. Mezilidská komunikace, interakce a spolupráce se budou digitalizovat a přesouvat do kyberprostoru. Nová temporalita a prostor virtuální reality budou zpětně modifikovat časoprostor přirozeného světa a život mládeže či životní pole člověka. Současná mládež je generačním subjektem těchto inovací civilizačního rozměru.

3. VLIV VOLNÉHO ČASU NA MLÁDEŽ

Volnočasové aktivity hrají u mladé generace nezastupitelnou roli. Jsou hlavním činitelem při utváření osobnosti a socializace člověka. V žádném dalším období nemá jedinec možnost výběru aktivit z tak široké škály. Kvalita volného času ovlivňuje prožití lidského života.

Ve volném čase by se mládež měla zrelaxovat, odpočinout si, zabavit se, rozvíjet se a vzdělávat se. Volný čas (aktivní i pasivní) ovlivňuje osobnost každého člověka.

Současný vývoj není příliš pozitivní. Mladé generace tráví svůj volný čas pasivně. Již od dětství je ovlivňována a obklopována novými technologiemi a médii. Proto je působením hromadných sdělovacích prostředků vedena ke konzumnímu a nenáročnému způsobu života. Využívání masmédií se stalo běžnou součástí každodenního života.

3.1 Vliv rodiny, vrstevníků a společnosti

Na procesu utváření harmonické osobnosti se podílí i další faktory - vliv rodiny, vrstevníků a společnosti.

3.1.1 Rodina

Pojem rodina nelze jednoznačně určit nebo charakterizovat. Ani český právní řád rodinu a její členy nedefinuje. Rodinou se zabývají různé obory - například psychologie, sociologie, pedagogika, právo a jiné vědní obory. „Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí.“²⁹

Sociologická definice rodiny zní: „Rodina - obecně původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními

²⁹ GIDDENS, A. - *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4, str. 156

funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorců a zachování kontinuity kulturního vývoje.“³⁰

Rodina se podílí na formování osobnosti každého jedince. Vytváří hmotné zázemí a ochranu, vychovává, rozvíjí mezilidské vztahy a vznikají zde základy hodnotové orientace.

Ve volném čase se realizuje mnoho funkcí, např. ve výchovném působení, stmelování rodiny, zlepšování komunikace mezi členy rodiny apod. „Činnosti, které si dítě vybírá, jsou dány v nemalé míře nejen množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, nýbrž i tím, jaké hodnoty rodina uznává jako důležité, finančními možnostmi rodičů a jejich představami, jakým způsobem by mělo jejich dítě svůj volný čas trávit. Často se v této sféře promítají i nenaplněná přání rodičů a jejich vlastní ctižádost. To může mnohdy dítě povzbudit k vyšším výkonům nebo naopak v něm vyvolat pocit méněcennosti.“³¹

Pokud členové rodiny vedou jedince k vytvoření pozitivnímu vztahu k volnému času, přetrvává pak většinou i do dospělosti. Především rodiče by měli být nápomocni při výběru aktivit jedince, později si již každá osobnost volí tyto aktivity sama. Dochází tím také k předcházení negativního zranění jedinců.

Tito lidé jsou méně náchylní k násilí, vandalismu, kriminalitě, toxikomanii, prostituci, pornografii a gamblerství.

3.1.2 Vrstevníci

„Druhá skupina, která ovlivňuje volný čas je skupina vrstevníků, v níž se promítají všechny možné aktivity, které může mladý člověk naplňovat. Záleží pak na tom, jaké hodnoty a z nich vyplývající cíle tato skupina uznává.

³⁰ PETRUSEK, Miloslav et al. *Velký sociologický slovník*. Praha : UK Karolinum, 1996, 2. díl. ISBN 80-7184-310-5, str. 940

³¹ HÁJEK, B. - kol. *Děti, vedoucí a volný čas*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004 str. 30

Může to být skupina, která naplňuje svůj čas „nekonfliktně“, nebo naopak to může být skupina negativním postojem k obecně uznávaným hodnotám jako např. různé gangy či pouliční party, působící ve společnosti destruktivně.³²

Ve skupině se formují vzájemné vztahy a vzorce chování. Zde může mládež testovat sama sebe. Působení mládeže ve vrstevnické skupině pomáhá získat dospívajícím určitý sociální status, podle kterého pak okolí jedince posuzuje.

V těchto partách se vyskytují chlapci i dívky, jenom dívky nebo chlapci. Charakter trávení volného času závisí především na věku a zájmech skupiny.

Pokud se jedinec dostane do kolektivu závadové party (především v období puberty), může vést i k negativním patologickým jevům a zkušenostem s návykovými látkami. Nejčastějšími důvody experimentace je zvědavost, touha prožít něco neobvyklého, únik od reality, samoty nebo protest proti určité autoritě.

3.1.3 Společnost

„Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí vývoj sociálních rysů.“³³

V České republice je mnoho míst, které umožňují mládeži trávení volného času - Domy dětí a mládeže, sportoviště, hřiště, a mnoho dalších.

3.1.4 Média

„Poslední desetiletí se stalo obdobím kvantitativního i kvalitativního rozmachu informačních i komunikačních technologií a jejich širokého

³² HÁJEK, B. a kol. *Děti, vedoucí a volný čas*. Praha : Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004 str. 30 - 31

³³ SAK, P. - SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 59

uplatnění ve volném čase rostoucího počtu dětí a mladých lidí. Vznik nových prostředků informace a komunikace neruší, avšak mění média již existující i jejich volnočasové využívání. Svůj význam si přitom zachovala tištěná média (zejména knihy a periodika), jejichž budoucnost bývá někdy neprávem zpochybňována.³⁴

Nakladatelství snižují náklady tisku knih i časopisů. Přepisy knih a časopisů velmi rychle dostávají na Internet, a tím ubývá potenciálních zájemců o původní tištěná média. Mezi mladými je mnoho těch, kteří si raději stáhnou obsah díla z Internetu, než aby ho celé přečetli. Objevuje se názor, že knihy jsou v porovnání s filmem, počítačovými hrami apod. málo akční.

„Televize zaujímá ve světě médií klíčové postavení, jelikož je takřka neodmyslitelná od každodenního života lidí a její společenské působení v dnešní době je zcela mimořádné. Televize bývá velmi často označována jako „médiu 20. století“, které se ve vědomí obyvatelstva těší největší pozornosti.“³⁵

Jak potvrzují Sak a Saková, tak od svého vzniku až do roku 1999 rostl objem času, který věnovala mládež sledování televize.³⁶

V současné době prudce narostla nabídka televizních programů, všechny stanice ročně odvysílají bezmála 400 tisíc hodin, což je 50krát více než před listopadem 1989. Dnešní nabídka programů opravdu umožňuje, že každý si najde pořad, který ho opravdu zajímá.

Mládež je dnes zvyklá, že může většinu svého volného času trávit doma, kde pomocí televize, internetu či DVD najde poučení i zábavu.

To se projevilo například i na návštěvě kin. Právě filmy na DVD, nabídky v televizi, a internetu v neposlední řadě i vysoká cena jsou důvodem, proč klesá počet diváků v kinech. Jestliže v roce 1989 mládež pravidelně kina

³⁴ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5, str. 53

³⁵ ŠIŠKOVÁ, Kateřina. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média*. Internet, <http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012, str. 36

³⁶ SAK, SAKOVÁ, 2004

navštěvovala, v současné době jsou jejich návštěvy velice řídké. V roce 1989 navštívilo kino 51,4 miliónů lidí. V roce 2010 to bylo jen 12,9 miliónů.

Fenoménem 21. století je Internet a pomalu nahrazuje i televizi. Mladí lidé si bez něho nedokážou představit svůj život. Každý třetí student mladší 30 let ho prý považuje za stejně důležitý jako vzduch, vodu, jídlo nebo přístřeší. Vyplývá to z výzkumu společnosti OISCO na vzorku 1400 respondentů

ze 14 zemí. Více než polovina účastníků průzkumu uvedla, že bez internetu nedokáže žít, tito lidé jej považují za zásadní součást svého života. Za životně důležitou část každého dne ji považují více než 4-5 respondentů. Pokud by si tato mládež měla vybrat mezi autem a přístupem k Internetu, 64% by zvolilo internet. Dvě pětiny oslovených studentů tvrdí, že Internet je pro ně důležitější než chození na rande, setkávání se s přáteli nebo poslouchání hudby.

„Zatímco dřívější generace preferovaly osobní kontakty, dnes můžeme zaznamenat signály toho, že u příští generace tomu bude naopak a bude preferovat vytváření vazeb online.“ míní autoři průzkumu. 27% respondentů, pro ně je možnost zůstat online na sociální síti Facebook důležitější než společenské aktivity jako návštěvy večírků nebo setkávání se s přáteli. Svůj účet na Facebooku má devět z deseti respondentů, 89% studentů a 73% zaměstnanců kontroluje svůj účet nejméně 1krát denně.

Mládež také stále více preferuje mobilní zařízení - smartphony (chytře telefony), tablety či laptopy.

Výzkum potvrdil pokles významu televize v jejich očích. Za nejdůležitější technologii ji považuje jen 6% studujících a 8% pracujících.

Ještě méně účastníky průzkumu zajímají noviny a literatura. Jedenadvacet procent účastníků průzkumu hlásilo, že si přes 2 roky nekoupili žádnou knihu, někteří dokonce nikdy v životě.

Ze všech těchto statistik je jasné, že internet sociální sítě zcela uchvátily mladou generací a staly se hlavním faktorem jejich volného času.

Současný životní styl může za to, že děti a mládež s nadváhou přibývá geometrickou řadou. Čísla statistik jsou neúprosná - jen v Evropské unii má kila navíc 22 milionů dětí a mládeže.

Podle studií bylo dokázáno, že důležitou skutečností související s obezitou je fakt, že se z každodenního programu dětí a mládeže postupně vytváří fyzická aktivita. Zásadním faktorem je nedostatečný výdej energie, který je dán většinou nedostatkem pohybové aktivity a sedavým způsobem života.

Aktivní využívání volného času u dětí a mládeže můžeme rozdělit na fyzickou aktivitu realizovanou organizovanou tělovýchovnou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovnou a sportem na zájmovou činnost s účastí na práci ve výtvarných, přírodovědných, technických, hudebních, tanečních kroužcích, apod.

Odborníci radí, aby děti a mládež rozvíjely své schopnosti maximálně ve dvou až třech oblastech. I zde platí pravidlo, že všeho moc škodí. Obliba kroužků se v dnešní době mění. Podle České rady dětí a mládeže (ČRDM) jsou znát módní vlny. V posledních letech je čím dál víc populární hip-hop, moderní tanec, florbal či bojové sporty. Začínají být taky v popularitě další cizí jazyky, jako je francouzština či španělština. Velké oblíbenosti se také těší kroužky a kurzy vaření.

PRAKTICKÁ ČÁST

4. Cíl průzkumu

Praktická část byla věnována průzkumu, jehož cílem bylo zkoumání vlivu volného času na formování mladé generace. Ten byl proveden formou dotazníku na reprezentativním vzorku 144 lidí. Cílová skupina respondentů byla zaměřena na studující a pracující mládež ve věku 15 - 25 let.

Jakým způsobem tráví svůj volný čas studenti, studentky a pracující mládež v Lomnici nad Popelkou a okolí. Budeme se zabývat základními složkami - relaxací, zábavou, rozvojem a seberealizací. Zábavní složka v sobě obsahuje jak aktivní, tak pasivní odpočinek a zábavu.

4.1 Výzkumné hypotézy, použité metody a harmonogram postupu

Samotnému výzkumu předcházelo stanovení výzkumných hypotéz, metod a sestavení harmonogramu postupu.

4.1.1 Výzkumné hypotézy

Z uvedených cílů a úkolů vplynuly požadavky ověřit platnost následujících hypotéz:

H₁: Mládež tráví svůj volný čas především pasivně (používáním počítačů, sledováním televize, filmů, ...).

H₂: Ve využívání volného času chlapců a dívek bude zásadní rozdíl.

4.1.2 Použité metody

Průzkum byl proveden formou dotazníku na reprezentativním vzorku 144 lidí v rozmezí 15 - 25 let.

4.1.3 Harmonogram postupu

Harmonogram byl rozdělen do tří fází - přípravné, realizační a vyhodnocovací.

1. **Přípravná fáze** - v této fázi byly vytvořeny otázky, které jsou důležitým podkladem po samotné zkoumání vlivu volného času působícího na mladou generaci. Otázky byly vytvořeny srozumitelně, v logickém uspořádání a šetření bylo anonymní,
2. **realizační fáze** - dotazování probíhalo v Lomnici nad Popelkou a v okolních městech s obyvateli do 10 000. Dotazování proběhlo na Střední škole v Lomnici nad Popelkou, na Gymnáziu a střední pedagogické škole v Nové Pace a pomocí internetu,
3. **vyhodnocovací fáze** - kalkulace výsledků z dotazníků, vytvoření tabulek, grafů a stanovení závěrů.

4.2 Analýza dat

4.2.1 Formy volnočasových aktivit

Z výzkumu vyplynulo, že zhruba dvě třetiny ze všech dotázaných volí spíše pasivní činnosti a zbylá třetina činnosti aktivní. Poslech hudby, sledování televize a trávení času na počítači převažuje nad sportovními činnostmi, pohybem na čerstvém vzduchu v přírodě a vede ke konzumnímu způsobu života. Je zřejmé, že pohodlnosti mládeže se musí čelit již od dětství.

Tab. 3: Způsoby trávení volného času dle pohlaví

Způsob trávení VČ	Aktivní činnosti	Pasivní činnosti
Chlapci	31	49
Dívky	23	41

Zdroj: vlastní

Z hlediska odlišnosti ve volbě aktivního a pasivního způsobu trávení volného času jsme nezaznamenali větší difference. U dívek i chlapců jsou výsledky podobné. Jak dívky (65%), tak chlapci (62%) se vícekrát vyslovili pro odpověď, že raději tráví svůj volný čas pasivně.

U varianty odpovědi o pasivním trávení volného času převažovala mládež starší. Čím byli respondenti starší, tím se zvyšovalo jejich pasivní trávení volného času. Starší mládež přestává chodit do sportovních a zájmových kroužků. Plně se zde už projevuje jejich nezávislost na rodičích, kteří je v mladším věku ovlivňovali a také je v jistém slova smyslu nutili k větší aktivitě. Mnohem více času tráví s kamarády či partnery a to jak osobně, tak virtuálně.

4.2.2 Organizované kroužky

Na otázku **proč nechodíš do žádného organizovaného kroužku častokrát**, se hlavně u starších respondentů či respondentek objevovala v podstatě stejná odpověď. „Nechodím do žádného organizovaného kroužku, protože tam byla nuda, pořád mi něco přikazovali a zakazovali. A já chci být nezávislý (nezávislá).“

4.2.3 Vliv vzdělání rodičů na kvalitu volného času

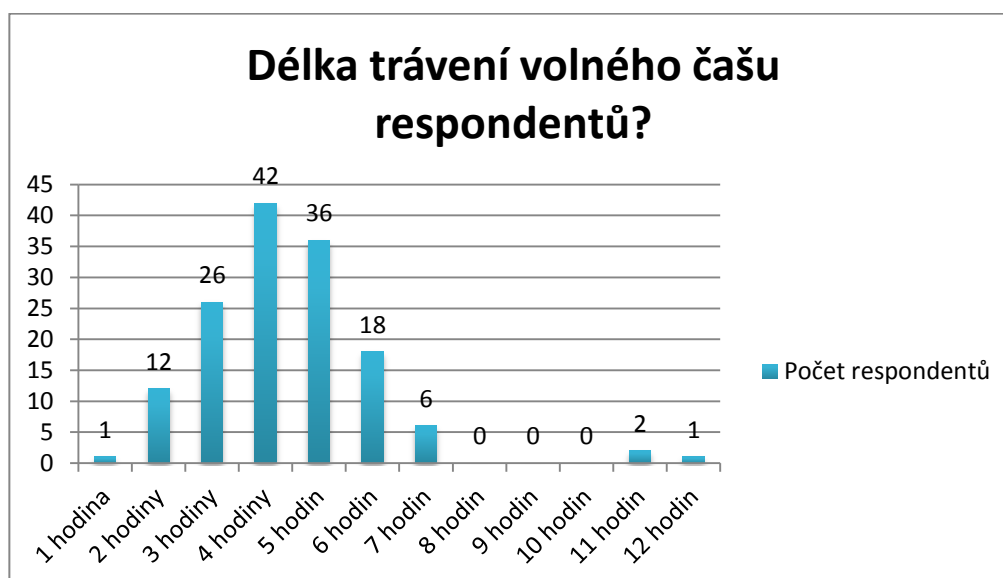
Má vliv vzdělání rodičů na trávení volného času mládeže? Zjistili jsme, že respondenti rodičů se zakončeným středoškolským vzděláním

maturitou a vysokoškolským vzděláním vyhledávají aktivní využívání volného času. Tam se to jak u dívek, tak i chlapců blížilo k 50%. To znamená, že aktivní a pasivní trávení volného času u nich bylo zhruba v rovnováze. Což je nepatrný posun k aktivnímu trávení volného času proti celému vzorku.

4.2.4 Množství volného času mládeže pro každého jedince

Množství volného času respondentů a respondentek bylo v dotazníku stanoveno přesným počtem hodin.

Graf č. 1: Délka trávení volného času respondentů (v hodinách)

Zdroj: vlastní

Většina mládeže má volný čas sama pro sebe mezi 3 - 5 hodinami. 104 respondentů (72%) vymezilo svůj volný čas právě v rozmezí tolika hodin. Nejvíce 42 respondentů (29%) odhadlo svůj volný čas (vzhledem k ostatním povinnostem a aktivitám) na 4 hodiny.

Délka volného času u mládeže závisí na typu školy, práce a také na tom, zda respondenti musí do školy či zaměstnání dojíždět. U těchto respondentů se délka volného času zkracuje.

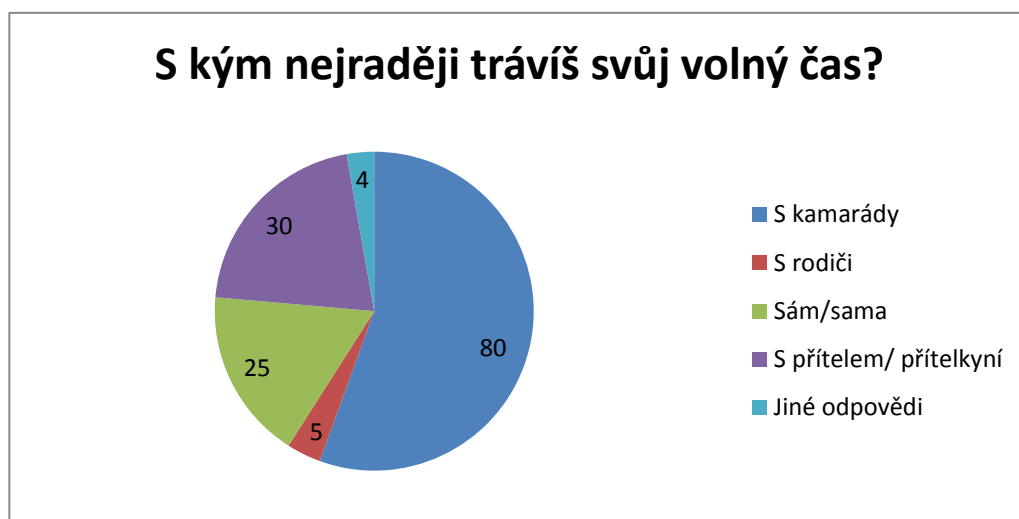
Dva respondenti a 1 respondentka uvedli, že mají více než 10 hodin volného času. Byli to respondenti, kteří jsou v současné době evidováni na úřadu práce a tím mají logicky více volného času.

Mezi dívkami a chlapci nebyl zjištěn zásadní rozdíl v údajích o volném čase.

4.2.5 S kým a jak mládež tráví svůj volný čas

Jsou mladí lidé spokojeni či nespokojeni se způsobem využívání svého volného času? Jak a s kým ho nejraději tráví?

Graf č. 2 S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

Zdroj: vlastní

Mládež tráví volný čas především s kamarády popřípadě s přítelem či přítelkyní. Tuto odpověď zvolilo více než 75% respondentů a respondentek. Z výzkumu vyplynulo, že mládež považuje za čas strávený s kamarády i čas, kdy jsou společně virtuálně, tedy dobu, kdy diskutují na různých diskusních fórech nebo společně hovoří přes Skype nebo Facebook. Osobní komunikace a interakce má v dnešní době již zcela jinou podobu. A s tím je

spojena vzrůstající míra pasivního trávení volného času, je uvedeno v tabulce 3.

Mládež dnes tráví s kamarády a vrstevníky zhruba stejný čas jako v minulosti, jen způsob se změnil.

Tato věková skupina již není vázána na své rodiče. Mezi vrstevníky je charakteristická uniformita jak v oblékání, tak v chování a názorech. V těchto skupinách ztrácí svou identitu, přejímá skupinové vzory a hodnoty, diskutuje o morálce, o smyslu života, zažívá podporu vlastních názorů.

4.2.6 Využívání volného času k aktivitám

Nadpoloviční většina (59%) dotázaných, byla spokojena s množstvím svého volného času, jež mají k dispozici pro své aktivity.

Většina z těch, kteří uvedli, že nemají dostatek volného času, se rekrutuje ze studentů a pracujících, kteří do školy a zaměstnání dojíždějí do jiného města. Většina uvedla, že dojížděním ztratí zhruba 2 hodiny času, který jim pak chybí k využívání volného času. Dalším častým důvodem bylo, že si studenti přivydělávají na různých brigádách, nebo pracující mají ještě další práci. I toto je další důvod, proč pak mládež volí spíše pasivní využití volného času.

Pro dokreslení uvádíme reakci jednoho respondenta. „Studuji nástavbu, a když skončím školu, chodím ještě pomáhat do jednoho baru, protože naše rodina splácí hypotéky. Proto mám velmi málo volného času a ten pak trávím doma v klidu u počítače.“

Tab. 4: Dostatek volného času dle pohlaví?

Pohlaví	Ano	Ne
Chlapec	59%	41%
Dívka	58%	42%

Zdroj: vlastní

Ve výsledcích nebyl žádný rozdíl mezi chlapci a dívkami.

Co by mládež na svém volném čase chtěla změnit? Zhruba polovina respondentů a respondentek odpověděla, že je spokojená a na svém volném čase by nic neměnila. Zhruba 20% dotazovaných napsalo, že si uvědomuje, že by měla svůj volný čas prožívat aktivněji, především více sportovat a cestovat. Ruku v ruce s touto odpovědí však byla další poznámka, že bohužel nemají dostatek peněz na splnění svých snů a přání.

15% respondentů uvedlo, že by využili svůj čas aktivněji, ale nemají k tomu podmínky. V Lomnici nad Popelkou a okolí je nedostatek sportovišť pro mládež. Jmenovitě bylo uvedeno, že není kde hrát tenis, squash, posilovna je přeplněná, stejně jako zimní stadion. Dívky si stěžovaly na nedostatečné nebo skoro žádné cvičení pro ženy a dívky (Zumba, Aerobic, ...).

Mládeži také chybí moderní kino, zařízení s hudbou a tancem, divadlo.

Z těchto odpovědí vidíme, že mládež by zřejmě mohla změnit využívání volného času směrem k aktivnějšímu využívání, ale podmínky v malých městech tomu nenasvědčují. Nemůžeme však s jistotou tvrdit, že by mládež změnila využití volného času, kdyby tyto podmínky měla.

4.2.7 Mládež a organizovaná činnost

Vedení dětí, mládeže a ostatních účastníků organizovaných činností směřuje k naplňování jejich volného času a tím je rozvíjení, navozování a usměrňování zájmů. A jelikož je člověk tvor společenský, je nejvíc zájmů realizováno ve skupinách, ať formálně ustanovených s pevnou organizační strukturou, jako kroužky, oddíly, soubory či kluby, nebo v neformálních skupinách, jakou jsou volná sdružení pěstitelů, sběratelů, fankluby atd.

Uspokojování zájmů v kolektivu pod odborným vedením přináší pozitivní výsledky a následně i uspokojování z dosažených úspěchů. Zájmová činnost tedy plní funkci výchovnou a vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně a podporuje seberealizaci. Jako součást

volného času plní také úkoly zdravotně hygienické. Může být prostředkem relaxace, odpočinku, duševní i fyzické rekreace a regenerace sil.³⁷

Tráví mládež svůj volný v organizovaných zájmových kroužcích?

Tab. 5: Účast v organizovaných zájmových kroužcích z hlediska pohlaví

	Ano	Ne
Chlapec	35%	65%
Dívka	20%	80%

Zdroj: vlastní

Z výsledků je vidět, že téměř dvě třetiny dotázaných nenavštěvují žádný organizovaný zájmový kroužek, což je podle nás překvapivé zjištění. Výzkum ukazuje, že mládež dnes hledá jednodušší formy využívání volného času, nerada se podřizuje autoritě a nevyhovuje ji dodržovat určitý řád, kterému by se musela v organizované skupině podřít a nenachází vhodný zájmový kroužek.

Tab. 6: Proč nenavštěvuješ žádný zájmový kroužek?

	Chlapci	Dívky
Mám málo volného času	12	8
Nenašel jsem vhodný kroužek	30	37
Nechci se podřizovat autoritě	14	4
Jsem pohodlný(á)	11	3
Jsem rád sám (sama)	13	12

Zdroj: vlastní

Z předložené tabulky č. 6 jsme mohli interpretovat, že mládež by se zřejmě zapojila do organizované činnosti, ale jen těžko hledá kroužek, který by jim vyhovoval. Markantní to bylo především u dívek. Skoro 58% dívek uvedlo, že nenašly vhodný kroužek, který by je zaujal, a mohly ho pravidelně navštěvovat.

³⁷ HÁJEK, HOFBAUER, PÁVKOVÁ, 2008

Dostatek vhodných sportovišť a kulturních zařízení, které by zaštiťovaly sportovní oddíly a kluby, či kulturní spolky zcela zásadně ovlivňují trávení volného času mládeže.

Mládež v malých městech nemá takové nabídky k organizované činnosti v zájmových kroužcích, a proto hledá náhradu v pasivnější činnosti, jakými jsou např. počítače, které jsou dostupné všem.

Z výzkumu dále vyplývá, že především chlapci se neradi podřizují autoritě. Neradi se podřizují určitým pravidlům a určitému řádu.

Stejně tak překvapivé je číslo, které uvádí, že 25 respondentů (18%) tráví svůj volný čas o samotě.

Tab. 7: Jaký zájmový kroužek navštěvuješ?

	Chlapci	Dívky
Fotbal	13	0
Lední hokej	6	1
Lyžování	3	4
Tenis	1	1
Florbal	6	0
Mažoretky	0	4
Hudební kroužky	1	3
Divadelní kroužek	1	3
Zumba	0	2
Včelařský kroužek	1	0

Tab. 8: Jak často navštěvuješ kroužky? (%)

	Chlapci	Dívky
Jednou týdně	1	3
Dvakrát týdně	8	10
Třikrát týdně	7	3
Čtyřikrát týdně	10	1
Každý den	6	1
Nepravidelně	0	0

Zdroj: vlastní

Z tabulky č. 7 je vidět, že na malém městě jsou pro mládež nabídnuty tradiční formy zájmových kroužků a že jsou to především sportovní oddíly, které nabízejí mládeži možnost aktivního využití volného času. U chlapců to je především fotbal a lední hokej a nezřídka se stávalo, že chlapci kombinují oba tyto sporty. Chlapci téměř vůbec nenavštěvují jiné aktivity, např. kulturní. To u dívek je to rozděleno rovnoměrně mezi sportovní a kulturní kroužky.

Tabulka č. 8 ukazuje, že když už mládež navštěvuje organizovaný kroužek, tak tam chodí často a pravidelně. Nejvíce dotázaných uvedlo, že kroužky navštěvují třikrát týdně a častěji u chlapců (55%) a jednou až třikrát u dívek (89%).

4.2.8 Mládež a neorganizovaný volný čas

Z dosavadního výzkumu vyplynulo, že mládež tráví svůj volný čas především pasivně a z velké většiny také neorganizovaně.

Ještě než podrobněji rozebereme právě neorganizovaný čas mládeže, srovnáme naše dat s výzkumem zabývajícím se trávením volného času mladých v % z roku 2006 (NIMD MŠMT, Národní registr výzkumů, 2006). Tabulka č. 9 je rozdělena na 9a a 9b, aby se dala lépe porovnat data z roku 2006 (9a) a z roku 2012 (9b).

Z výsledků v roce 2006 vyplynulo, že každý den mládež poslouchala hudbu (70,6%), sledovala televizi (41,4%), internetové hry (37,1%), partner (29,6%) a četba knih a novin (29,2%).

Tab. 9a: Trávení volného času mladých v % z roku 2006

Aktivita	každý den	1x týdně	méně než 1x týdně	méně než 1x měsíčně	vůbec
Hudba	70,6	22,0	5,1	1,8	0,5
Četba knih, novin	29,2	43,8	14,9	8,2	4,0
Nicnedělání	24,6	36,9	21,2	11,1	6,1
Partner	29,6	30,8	8,0	6,9	24,6
Počítač, internet, hry	37,1	34,2	13,0	7,8	7,9
Turistika a výlety	3,9	22,7	36,5	28,8	8,1
Návštěva kaváren, restaurací	7,5	39,2	28,9	19,4	5,1
Péče o zevnějšek	7,2	24,8	20,5	22,8	24,7
Aktivní sport	15,9	33,3	18,9	14,9	17,1
TV, DVD, video	41,4	36,4	14,5	6,8	0,9
Studium, mimoškolní vzdělávání	28,9	31,6	12,7	10,1	16,7

Zdroj: NIDM MŠMT, *Aktuální problémy mladé generace*, Národní registr výzkumů, 2006

Tab. 9b: Trávení volného času mladý v % z roku 2012

Aktivita	Každý den	1x týdně	Méně než 1x týdně	Méně než 1x měsíčně	Vůbec
Hudba	65,0	30,6	3,5	0,0	0,0
Četba knih, tisku	10,4	27,8	16,0	27,8	11,1
Nicnedělání	12,5	62,5	24,3	0,7	0,0
Partner	16,0	23,6	13,2	2,1	45,7
PC, internet, hry	84,0	11,1	4,9	0,0	0,0
Turistika a výlety	0,7	32,6	20,1	41,0	5,6
Kavárny a restaurace	1,4	29,9	43,8	24,3	0,7
Péče o zevnějšek	85,4	13,9	0,7	0,0	0,0
Aktivní sport	4,9	20,8	20,0	18,1	35,4
TV, DVD, VIDEO	45,8	45,8	8,3	0,0	0,0
Studium, mimoškolní vzdělávání	19,4	60,4	18,8	0	1,4

Zdroj: vlastní

Když porovnáme naše výsledky a výsledky z roku 2006, vidíme několik opravdu významných posunů v trávení volného času.

Překvapivě největší rozdíl je v péči o zevnějšek. V našem výzkumu uvedlo 123 respondentů (85,4%), že se o svůj zevnějšek starají každý den. Tato činnost sice zabírá jen zlomek volného času, ale svědčí o tom, že mládeži není jejich zevnějšek lhostejný a že o sebe pečují. Spíše je podivné, že v roce 2006 se o svůj zevnějšek staralo jen 7,2% respondentů.

Druhý největší rozdíl ve výzkumech je ve využívání počítačů a internetu. A tento rozdíl je podle nás zásadní. Počítače a internet využívá denně 84,0% respondentů, oproti 37,1% v roce 2006. Tento posun je obrovský a bude rozebrán samostatně v kapitole 3.5 Mládež a elektronická média.

V ostatních aktivitách se výzkumy příliš nelišily. Za zmínku stojí ústup mládeže od četby knih a novin.

4.2.9 Mládež a elektronická média

V dnešní době neustále a rychle se rozvíjejících nových technologií jsme považovali za nutné, zaměřit se na osobní počítače, které v současném životě mladých lidí hrají významnou roli.

„Mládež byla v devadesátých letech klíčovým subjektem komputizace společnosti, aniž by těžiště osvojování si počítačové gramotnosti bylo ve vzdělávací soustavě. Počítačová gramotnost první vlny české mládeže byla získávána jako koníček ve volném čase, sebevzděláním a v rámci komunity kamarádů - fanoušků.“³⁸

Tak je to ovšem i v dnešní době. I dnes mládež samostudiem a fandovstvím je daleko před dospělými a je schopna vstřebávat i ty nejsložitější a nejmodernější technologie.

Jak uvádějí někteří psychologové, tak závislost („podle německo-britské studie z roku 2007 přes 10% lidí hrajících pravidelně počítačové hry jeví známky závislosti) mládeže na počítači, Internetu, sociálních sítí a hrách se může v nejhorším případě stát sociálně patologickým jevem. Rozvoj spojený s počítačovou technikou a internetem přináší celou řadu nových volnočasových aktivit. Počítač už ztratil charakter služebnosti a stal se pro mládež volnočasovou aktivitou.

V následující části šetření se zaměříme na počty osobních počítačů, na připojení k internetu a na množství času, které jim mládež z našeho výzkumného vzorku věnuje.

Důležitým bodem budou i zjištění, která poukážou na důvody, proč jsou počítače a internet nejoblíbenější náplní volného času.

³⁸ SAK, P., SAKOVÁ K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2, str. 125

Počet osobních počítačů se v rodinách námi sledovaných pohybuje v převážné většině mezi 1 - 2 počítači. V 69% mají naši respondenti svůj vlastní počítač.

Tab. 10: Kolik PC s internetem máte v domácnosti?

Počet PC	Odpovědi respondentů
Jeden	31
Dva	99
Tři	10
Čtyři a více	3
Žádný	1

Zdroj: vlastní

Tab. 11: Vlastníš svůj počítač?

Vlastním/nevlastním	Počet respondentů	Počet %
Vlastním	99	68,8
Nevlastním	45	31,2

Zdroj: vlastní

Osobní počítač s připojením k Internetu je dnes v rodinách dotazovaných již takřka nezbytností a také výraznou součástí rodiny stejně jako televize. Jestliže si rodiče nedovedli svůj volný čas představit bez televize, tak si dnes jejich děti nedovedou představit bez internetu.

Tab. 12: Kolik minut průměrně denně strávíš na počítači těmito činnostmi?

Činnost	Chlapci	Dívky
Studium, vzdělávání	20	35
Internet (bez soc. sítí)	30	35
Sociální síť	95	70
Hry	30	15
Hudba	70	45
Filmy	40	15

Zdroj: vlastní

Internet ve využívání volného času vítězí. Z něj to jsou především sociální síť a hudba. Hudby využívá většina mládeže jako kulisy, při které mohou dělat další činnosti. Z toho vyplývá, že mládež diskutuje s kamarády na sociálních sítích a k tomu má puštěnou hudbu.

Tab. 13: Jaké sociální síť využíváš?

Sociální síť	Chlapci	Dívky
Facebook	98	95
Twitter	16	13
Skype	62	53
ICQ	43	36

Zdroj: vlastní

Komunikaci prostřednictvím sociálních sítí je dle posledních internetových studií nejfrektovanějším způsobem využívání internetu. Tato komunikace má celou řadu předností. Rychlost bez ohledu na vzdálenost, cenu, možnost přenášet rozsáhlé datové soubory - tyto atributy jsou v současné době pro mládež atraktivní a důležité.

Informační a komunikační technologie jsou fascinující nástroje, které umožňují navozovat virtuální vztahy, vytvářet virtuální skupiny lidí, kteří by se v běžném „reálném“ životě nesetkali atd. Ne každý uživatel internetu je však důvěryhodný. Kvůli anonymitě uživatelů internetu lze jen velmi obtížně odhadnout, s kým komunikujeme.

Internet v sobě skrývá širokou paletu nebezpečí. Konkrétně se jedná o kyberšikana, kybergrooming, kyberstalking a stalking.

Kyberšikana označuje nebezpečné komunikační jevy realizované prostřednictvím informačních a komunikačních technologií, jež má následek ublížení nebo jiné poškození oběti. Pachatel je většinou anonymní, skrytý za přezdívku. Mezi specifické projevy kyberšikany patří publikování ponižujících záznamů nebo fotografií, ponižování a pomlouvání v rámci sociálních sítí, krádež identity, zneužití cizí identity, obtěžování (např. opakované posílání zpráv), zveřejňování cizích tajemství.

Dalším nebezpečím je kybergrooming. Termín označuje chování uživatelů internetu, které má v oběti vyvolat falešnou důvěru a přimět ji k osobní schůzce. Internetoví predátoři nabízejí různé možnosti výdělku či kariéry. Děti a mládež jsou náchylnější k manipulaci zejména proto, že nemají dostatek životních zkušeností.

Nejnebezpečnější je pro mládež stalking a kyberstalking. Stalking (lov, pronásledování) označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování. Útočník vyvolává u oběti pocit strachu.

To jsou nástrahy, které na mládež v sociálních sítích čekají.

Tab. 14: Setkal(a) ses už s těmito nebezpečnými projevy v rámci sociálních sítí? (%)

Nebezpečné projevy	Chlapci	Dívky
Kyberšikana	32	48
Kybergrooming	28	56
Kyberstalking	9	17

Zdroj: vlastní

Zhruba polovina dívek a třetina chlapců se s tímto problémem setkala. I přes tato rizika považuje mládež sociální sítě za nejlepší využití volného času.

Tab. 15: Setkáváš se často s kamarády spíše osobně nebo virtuálně? (%)

Způsob setkání	Chlapci	Dívky
Osobně	46	58
Virtuálně	54	42

Zdroj: vlastní

Tyto výsledky potvrdily i všechny předchozí, že mládež tráví spíše svůj volný čas pasivně, a především na sociálních sítích, kde se setkává se svými kamarády. Necítí potřebu osobního kontaktu, který by pro ně byl složitější a namáhavější. V podstatě není větší rozdíl mezi chlapci a dívkami, i když u něžnějšího pohlaví zvítězila možnost osobního setkání (58%).

Tab. 16: Co je pro tebe na sociálních sítích nejdůležitější? (%)

Nejdůležitější	Chlapci	Dívky
Komunikace s kamarády	100	100
Komunikace s příbuznými	82	94
Fotografie	93	98
Veřejné statusy	95	54
Profilové stránky	95	66
Pozvánky	90	94
Hry	47	72

Zdroj: vlastní

Ze sociálních sítí se stal velice uživatelsky přitažlivý a populární trend, který přešel až skoro v nutnost. Přes sociální sítě se v dnešní době pořádají společenské akce, koncerty aj. Lidé zde komunikují se svými

blízkými, je jim k dispozici jejich rozsáhlé komunikační rozhraní (od anonymních složek, podobných klasickému chatu či emailu až po veřejné statusy, profilové stránky a fotografie). Nadneseně se dá říci: „chcete-li někoho dobře poznat, přidejte si ho na Facebooku.“

Mládež na sociálních sítích používá vše, co tyto sítě nabízejí a to téměř všichni. Je pouze minimální rozdíl mezi dívkami a chlapci. Je až s podivem, jak mladí sociálním sítím věří a jak jim fandí. Vůbec jim nevádí, že se až překvapivě snadno připravují o soukromí a svobodu, které by si jinak tak úzkostlivě střežili.

4.3 Dílčí závěry

Hodnocení pracovních hypotéz:

Dílčí závěr z H₁ - hypotéza předpokládala, že mládež tráví svůj volný čas pasivně (sledováním televize, filmů a trávení času u počítače). Vyhodnocením dotazníku bylo zjištěno, že 65% dívek a 62% chlapců tráví svůj volný čas převážně pasivně. Předpoklad se potvrdil.

Dílčí závěr z H₂ - hypotéza předpokládala, že mezi využívání volného času chlapců a dívek bude zásadní rozdíl. Výzkum prokázal, že dívky stejně jako chlapci tráví svůj volný čas pasivně a také nenavštěvují téměř žádné organizované kroužky. Předpoklad se nepotvrdil.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala volným časem mládeže, vzhledem k tomu, že je volný čas důležitou složkou v rámci socializace každého jedince. Hlavním cílem bylo zjistit využívání volného času.

Na základě předchozích studií zabývajících se sociologií volného času, byl pro účel naší práce vymezen pojem volného času. Chápeme jej jako dobu, kterou může mládež relativně svobodně využívat. Je to čas zbývající po skončení vyučování, po přípravě do školy, pracovní doby, přípravy do zaměstnání a splnění dalších povinností. Za součást volného času považujeme i víkend.

Z empirického výzkumu vyplynulo, že většina respondentů a respondentek je spokojena s množstvím svého volného času i s jeho využíváním.

Bylo zjištěno, že v tomto věku již klesá závislost na rodičích a mládež si organizuje svůj volný čas sama. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že 75% dotázaných příliš neoslovuje organizovaná činnost v zájmových kroužcích a sportovních oddílech. Je to proto, že se nechtějí podřizovat autoritě a zavazovat se k pravidelné činnosti, kde by byli vystaveni určitým povinnostem a pravidlům. Především v malých městech chybí mládeži vyhovující podmínky pro jeho využívání (např. kvalitní sportoviště).

Nejzásadnějším a varujícím zjištěním bylo, že u mladé generace převažuje pasivní využívání volného času. Prvenství zaujímá práce na počítači, většinou účast na rozličných sociálních sítích, kde diskutování a setkávání se s přáteli nahradilo osobní komunikaci.

Mládež používá stále častěji tento způsob virtuální komunikace, i když jak uvedla, tak zhruba polovina dívek a třetina chlapců se již setkala s negativními nástrahami kybersvěta (kyberšikany, kybergroomingu a kyberstalkingu). Mládež je o těchto jevech dobře informovaná, takže jim může lépe čelit.

Varovné výsledky pasivního trávení volného času mládeže jsou viděny v kontextu toho, že by byla ochotná a schopná žít aktivněji. Bohužel v menších městech scházejí odpovídající podmínky. Města však v dnešní době nemají finanční prostředky na základní prvky infrastruktury, natož na zlepšení a vytváření podmínek pro využití volného času mládeže.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-304-3.

ČECHÁK, V. *Sociologie sportu*. 1986.

ČIHOVSKÝ, J. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2002. ISBN 80-244-0384-6.

ERIKSON, E. H. *Dětství a společnost*. Praha : Argo, 2002. ISBN 80-7203-380.

ERIKSON, E. H. *Životní cyklus rozšířený a dokončený*. Praha : Lidové noviny, 1999. ISBN 80-7106-291-X.

FREEMAN, J. *Volnočasové aktivity pro nadané a talentované u nás a ve světě*. 1. vyd. Praha : Národní institut dětí a mládeže MŠMT, 2009. ISBN 978-80-86784-83-0.

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha : Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

HÁJEK, B., et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha : IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-8678-406-1.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha : Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.

HAVLÍK, R., NOVOTNÁ, M., PROKOP, J. *Vybrané kapitoly ze sociologie výchovy a vzdělávání*. Praha : Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-781-8.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KLUGEROVÁ, J., PRÁZOVÁ, I., VACÍNOVÁ, T. *Jak vypracovat bakalářskou, diplomovou, rigorózní a disertační práci*. 3. vyd. Praha :

- Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. ISBN 978-80-7452-004-4.
- LINHART, J., PETRUSEK, M. *Velký sociologický slovník*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-311-3.
- PARSONS, T. *Společnosti*. 1. vyd. Praha : Svoboda, 1971.
- PETRUSEK, M. *Sociologie*. 2. vyd. Praha : SPN, 1994. ISBN 80-04-26588-X.
- SAK, Petr. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha : Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, P., Saková, K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha : Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.
- SAK, P. *Sociální vývoj mládeže*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1985.
- ŠVIGOVÁ, M. *Volný čas a my*. 1. vyd. Praha : Svobodné slovo, 1967.
- VESELÁ, Jana. *Základy sociologie volného času*. 1. vyd. Pardubice : Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.

Internetové prameny

www.czso.cz/csu/2008edicniplan.nsf/publ/1004-08-2008

ŠIŠKOVÁ, K. *Volný čas dětí, mládeže a elektronická média* - Internet
<http://theses.cz/id/g8wb8g/65643-909681738.doc>, 28. 2. 2012

<http://ivdmr.fss.muni.cz/info/search.php?rsvelikost=uvod&rstext=all-phpRS-all&rstema=19&stromhmenu=19>

www.msmt.cz

www.ywca.cz

www.ymca.cz

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tab. 1: Dosavadní a předpokládaný vývoj času života	15
Tab. 2: Statistika mládeže (mladé generace) dle věku (15 - 29) v ČR v letech 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008	22
Tab. 3: Způsoby trávení volného času dle pohlaví	36
Tab. 4: Dostatek volného času dle pohlaví	39
Tab. 5: Účast v organizovaných zájmových kroužcích z hlediska pohlaví	41
Tab. 6: Proč nenavštěvuješ žádný zájmový kroužek	41
Tab. 7: Jaký zájmový kroužek navštěvuješ	42
Tab. 8: Jak často navštěvuješ kroužky	42
Tab. 9a: Trávení volného času mladých v % z roku 2006	44
Tab. 9b: Trávení volného času mladých v % z roku 2012	45
Tab. 10: Kolik počítačů s Internetem máte v domácnosti	
Tab. 11: Vlastníš svůj vlastní počítač	47
Tab. 12: Kolik minut průměrně denně strávíš na počítači těmito činnostmi	48
Tab. 13: Jaké sociální sítě využíváš	48
Tab. 14: Setkal(a) ses už s těmito nebezpečnými projevy v rámci sociálních sítí	49
Tab. 15: Setkáváš se často s kamarády spíše osobně nebo virtuálně (%)	50
Tab. 16: Co je pro Tebe na sociálních sítích nejdůležitější (%)	

Seznam grafů

Graf č. 1: Délka trávení volného času respondentů (v hodinách)	37
Graf č. 2: S kým nejraději trávíš svůj volný čas	38

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A – NÁZEV PŘÍLOHY	I
---------------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

PŘÍLOHA B – DOTAZNÍK

Milá respondentko, milý respondente,

chtěla bych Tě požádat o vyplnění předloženého dotazníku, který je zaměřen na mladou generaci (15 - 25 let). Jeho předmětem je volný čas a jeho využívání. Tento dotazník je součástí výzkumu mé bakalářské práce.

Ujišťuji tě, že dotazník je anonymní a informace, které zde uvedeš, nebudou poskytnuty žádné cizí osobě, ani jiným způsobem zneužita.

Vyber si a zakroužkuj jednu z nabízených možností, pokud nebude uvedeno jinak.

Předem Ti děkuji za ochotu a otevřenost.

Petra Vojtíšková

studentka prezenčního studia

oboru Sociální a mediální komunikace

na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze

1. Jaké je Tvé pohlaví?

- a. žena
- b. muž

2. Kolik je Ti let? (vypiš)

.....

3. Jaké nejvyšší dosažené vzdělání má Tvůj otec? (vypiš)

.....

4. Jaké nejvyšší dosažené vzdělání má Tvá matka? (vypiš)

.....

5. Jaké vzdělání máš Ty? (vypiš)

.....

6. Kolik volného času máš ve všední den?

a. 1 hodinu

b. 2 hodiny

c. 3 hodiny

d. 4 hodiny

e. 5 hodin

f. jiný údaj (uved' kolik)

7. Jakým způsobem trávíš svůj volný čas?

a. aktivně (sportování, pobyt v přírodě)

b. pasivně (televize, počítač, poslech hudby)

8. S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

a. s kamarády

b. s rodiči

c. sám

d. s přítelem (přítečkyní)

e. jiný údaj (uved' s kým)

9. Jsi spokojen(a) s množstvím volného času, který máš?

a. ano

b. ne

Pokud jsi zatrh(a) odpověď ano, pokračuj otázkou č. 6.

10. Proč nejsi spokojen(a) s množstvím svého volného času? (vypiš)

.....

11. Jsi spokojen(a) s vlastním využitím volného času?

- a. ano
- b. ne

Pokud jsi zakroužkoval(a) odpověď ano, pokračuj otázkou č. 13.

12. Proč jsi nespokojen(a) s využitím vlastního volného času, co bys změnil(a)?

.....

13. Navštěvuješ ve svém volném čase nějaký zájmový kroužek? (sport, tanec, hudba, ...)

- a. ano
- b. ne

Pokud jsi zakroužkoval(a) odpověď ne, pokračuj otázkou č. 16?

14. Jaký zájmový kroužek navštěvuješ? (vypiš)

.....

15. Jak často navštěvuješ tento kroužek?

- a. 1x týdně
- b. 2x týdně
- c. 3x týdně
- d. 4x týdně
- e. každý den
- f. nepravidelně

Pokračuj otázkou č. 17.

16. Proč nenavštěvuješ žádný zájmový kroužek?

.....

17. Jak často se ve volném čase zabýváš těmito činnostmi. Zakřížkuj v každém řádku pouze jednu možnost!

Aktivita	Každý den	1x týdně	Méně než 1x týdně	Méně než 1x měsíčně	Vůbec
Hudba					
Četba novin, časopisů					
Nicnedělání					
Partner					
PC, Internet, hry					
Turistika, výlety					
Návštěva restaurací, kaváren					
Péče o zevnějšek					
Aktivní sport					
TV, DVD, film					
Studium, mimoškolní vzdělávání					

18. Kolik počítačů s Internetem je ve Tvé domácnosti?

- a. jeden
- b. dva
- c. tři
- d. více
- e. žádný

19. Vlastníš svůj počítač s Internetem?

- a. ano
- b. ne

20. Kolik minut průměrně denně strávíš na počítači těmito činnostmi?

(vypiš)

- a. studium, vzdělávání min
- b. Internet bez sociálních sítí min
- c. sociální sítě min
- d. hry min
- e. hudba min
- f. filmy min

21. Jaké sociální sítě využíváš?

- a. Facebook ano ne
- b. Twitter ano ne
- c. Skype ano ne
- d. ICQ ano ne

22. Setkal(a) jsi se už s těmito nebezpečnými jevy v rámci sociálních sítí?

- a. kyberšikana ano ne
- b. kybergrooming (= snaha přimět ke schůzce) ano ne
- c. kyberstalking (= stupňované obtěžování) ano ne

23. Setkáváš se s kamarády spíše osobně nebo virtuálně?

- a. osobně
- b. virtuálně

24. Jsou pro tebe následující body na sociálních sítích důležité?

a. komunikace s kamarády	ano	ne
b. komunikace s příbuznými	ano	ne
c. fotografie	ano	ne
d. veřejné statusy	ano	ne
e. profilové stránky	ano	ne
f. poznámky	ano	ne
g. hry	ano	ne

Děkuji ti za odpovědi a strávený čas, který jsi tomuto dotazníku věnoval(a).

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Petra Vojtíšková

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: prezenční

Název práce: Volný čas a formování mladé generace

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 44

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů české literatury a pramenů: 21

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 6

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Dubský, CSc.